

LEYLÂ ŞAHİN

CEMAL SÜREYA'DA
Dağlarca

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	11
<i>PAPİRÜS</i> 'TE DAĞLARCA	13
<i>Papirüs</i> 'te Dağlarca	17
Tek Başına Bir Okul: Dağlarca	20
Dağlarca'nın Dedikleri Demedikleri	31
Son <i>Papiras</i> 'ün Arka Kapağı	93
Edebiyat Sevgisi	93
CEMAL SÜREYA'NIN DÜZYAZILARINDA DAĞLARCA	95
Bir Süre İçin	97
İspanyolcada On Bir Türk Şairi	99
12 Mart ve Şiirimiz	101
Cemal Süreya'nın Günlüklerinde Dağlarca	104
CEMAL SÜREYA MEKTUPLARINDA DAĞLARCA	121
<i>Onüç Günün Mektupları</i> 'nda Dağlarca	123
CEMAL SÜREYA'DA DAĞLARCA ŞİİRLERİ	137
<i>Papirüs</i> 'te Dağlarca Şiirleri	139

*Gençliğime, öğrenciliğime iyi davranan;
bana Dağlarca'yı sevdiren Hülya Hüdayioğlu'na
sevgiyle, muhabbetle.*

ÖNSÖZ*

Fazıl Hüsnü Dağlarca ve Cemal Süreya, Cumhuriyet sonrası Türk edebiyatının iki zirvesi. Türk şiirinin bu iki önemli şairi, bütün yaşamları boyunca birbirleriyle ilgilenmişlerdir. Elbette ayrı poetikalara sahip şairlerdir. Hayatı yaşama biçimleri de farklıdır.

Cemal Süreya'nın kendi dışındaki şiire ve şairlere yaklaşımında bir değerbilirlik vardır baştan bu yana. "Gerçek şiir" ve "gerçek şair" onun gözünden kaçmadığı gibi, duygu ve düşüncelerini paylaşırken de cömerttir.

Cemal Süreya'nın şiirini olduğu kadar, düzyazılarını da ilgiyle okudum. Feyza Perinçek'le Nursel Duruel'in birlikte hazırladıkları *Cemal Süreya/Şairin Hayatı Şiire Dahil* (Papirüs Yayınları, 1995) adlı kitap beni ayrıca etkilemiştir. Süreya'nın şiiri, düzyazıları ve hayatı üzerine bir araştırma içinde oldum yıllarca. Bu gözlem ve birikim doğrultusunda, farklı zamanlarda iki konuşmam oldu şairle ilgili. Ayrıca 2013'te iki gün süren bir sempozyum gerçekleştirdim. Şairler ve akademisyenler dört oturum boyu Cemal Süreya'nın şiirini tartıştılar, açıkladılar. Sempozyum çalışması içinde Cemal Süreya'ya yeniden bakma olanağım oldu. Bir daha gördüm ki Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Cemal Süreya'da yeri bir başka! Günlüklerinde, mektuplarında ve hemen bütün düzyazılarında geniş yer veriyor Dağlarca'ya. *Papirüs* de bir bakıma Dağlarca'yla başlamış, Dağlarca'yla bitmiştir.

* Bu kitapta Önsöz dışında, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın adının geçtiği bütün yazılar bold olarak düzenlenmiştir. (Yazarın notu)

Böyle bir kitap hazırlanabileceği düşüncesini 1980'li yılların ortasında Metin Cengiz'e açmışım ilk kez; *Papirüs*'teki Dağlarcaları okudukça... İkimiz de gazetecilik yapıyorduk o yıllarda. İş çıkışı, Cağaloğlu'ndan yürüyerek Sirkeci'ye iner ve vapurla karşıya geçerdik. Bu kısa ve güzel yolculukta şiir, edebiyat ve siyaset konuşulurdu daha çok. Kadıköy vapuru, üç beş kişilik bir küçük "şiir/edebiyat" oturumuydu sanki.

Cemal Süreya'yı, eski eşlerinden, oğlu Memo Emrah'ın annesi Zuhal Hanım'dan da öğrenmek istedim. Evlilik içindeki, günlük hayattaki Süreya'yı çok sordum ona. Sonra bir kitaba dönüştü bu konuşmalar: *Güneşten Yırılan Caz*.

Güneşten Yırılan Caz'la birlikte *Cemal Süreya'daki Dağlarca*'ya da çalıştım; daha önce bende oluşan düşünce gövde bulmuş oldu böylece.

Bu kitabın bendeki serüveni uzun, güzel ve içlidir.

Yaşıyorlarken, her iki şairi de tanıma şansım oldu. Hem Dağlarca hem Cemal Süreya'yla Hatay Restaurant'da Vagon Kahvesi'nde, sohbet etme olanağı bulduğuma seviniyorum. Dağlarca'nın *Benim Bir Annem Olsaydı Tuna'ya Benzerdi* adlı şiirim için dediklerini buraya alırsam, kendime fazla yer ayırmış olurum.

Leylâ Şahin
2014, İstanbul

PAPİRÜS'TE DAĞLARCA

***Papirüs*'te Dağlarca**

P*apirüs*'ün ilk sayısı 1960'ta yayımlanır. Dört sayfalık tabloid bir dergidir bu. Ceyhun Atfı Kansu, Ahmed Arif, Orhan Duru, Gülten Akın, Ergin Günçe, Doğan Yel imzalarını görürüz. İki Apollinaire çevirisi (imzasız) ve Cemal Süreya'nın takma adla (Osman Mazlum) yazdığı bir yazı da var bu ilk *Papirüs*'te: "Şiir Evreni Değiştirir."

Papirüs'ün bu ilk serüveninde, istediği noktayı yakalayamadığını düşünür Süreya. Derginin yayınına ara verilir ve sekiz aylık bir aradan sonra yeniden çıkmaya başlar *Papirüs* (Mayıs, 1961). Tahsin Saraç, Muzaffer İlhan Erdost, Orhan Duru, Behçet Necatigil, Tefvik Akdağ, Arif Damar, Ergin Günçe derginin imzaları arasındadır. Bu ikinci girişim üç ay sürer ama Süreya'nın dergi sevdası hızını yitirmiş değildir.

Papirüs'ün üçüncü dönemi Haziran 1966'da başlar. Süreya, memuriyetten ayrılmıştır. 1966 Haziran'ında Tomris Uyar ve Ülkü Tamer'le birlikte yola koyulmuşlardır dergi için. Bu "yeni dönem", *Papirüs*'ü modern Türk edebiyatına kazandıran dönem olur. *Yeni Dergi*, *Yeni Ufuklar*, *Yeditepe* dergileriyle rakipleşmeden, "yepyeni" bir soluk olarak yayınına devam eder. Haziran 1966'dan Mayıs 1970'e kadar düzenli bir biçimde çıkar. Ustaların yanı sıra genç imzalara da yer verir Süreya. Hatta genç şairler, ilk yapıtlarıyla önce *Papirüs*'ün sayfalarında dırlar. Ataol Behramoğlu, İsmet

Özel, Süreyya Berfe (Kanıpak), Özkan Mert, Refik Durbaş, İsmail Uyarođlu, Nihat Behram. Cemal Süreya, dergisini yetenekli ve birikimli olan, her yaştan her kuşaktan edebiyatçıya açar. Derginin imzaları arasında şairler çoğunluktadır ve **Dağlarca** başroldedir elbette!...

Papirüs'ün bu üçüncü ve en önemli dönemi **Fazıl Hüsnü Dağlarca**'yla başlar. Doğan Hızlan'ın kapsamlı bir yazısı yer alır: "Tek Başına Bir Okul Dağlarca." Doğan Hızlan, **Fazıl Hüsnü Dağlarca**'yı bütün zamanlar içinde en iyi tanımlayan bu başlıkla yazar *Papirüs*'e. Derginin ön ve arka kapağında şairin fotoğrafı yer alır.

Papirüs'ün dördüncü ve son dönemi 1980'de yayımlanır. Yalnızca iki sayı çıkar. İlk sayı gene **Fazıl Hüsnü Dağlarca**'ya ayrılmıştır. Kapakta **Dağlarca**'nın karakalem bir portresi vardır.

FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA

TEK BAŞINA BİR OKUL : DAĞLARCA

Dağlarca'nın şiiri kendi içinde kabaran bir mayayı andırır. Bir şiirinin içinde bütün şiir serüveninin belirsiz uçları saklıdır. Onun şiiri büyük bir mısıradır. Şiir serüveni, insanın serüveninin ayrılmaz parçasıdır. İnsanın varoluşundan bu yana — yalnız anlamda bir ontoloji olabilir — evren karşısında duyduğu hayret onu sürükleyip götürür. İnsan kavram olarak onu çok ilgilendirir, onun bütün evreleri karşısında çok alıngan davranır. Belki toplumsuluğunu da bu açıdan değerlendirmek gerekecek. Onun toplumsuluğu insana olan saygısından, hümanizmasından gelir. Öğretisel olmaktan çok, gündelik olaylara karşı bir tepki gösterir. Meydan okur, baş kaldırır, hayret eder. Onda en esaslı tema «süreklilik»tir. Evreni değerlendirmek isteyen birinin en doğal davranışdır bu. «Ben nasıl yok olurum, anlamıyorum, Dünya yok olabilir belki.»

Varlıklar karşısında duyduğu hayret ve süreklilik teması aklına çoğunlukla Mevlâna ile Yunus

Emre'yi getiriyor. Bu demem bir karşılaştırma mıdır, bir hatırlatma mıdır? Hayır. Genellikle büyük şairlerin değişmez niteliği olan yalnızlık bu ortak ansımayı alışkanlık haline getirmiş bende.

Dağlarca şiiri, edebiyat akımları ve olayları dışında bütün olan bitene tanıklık eden bir şiir niteliği taşır. Geniş anlamda çağının, dar anlamda bütün ulusunun, hele toplumsal olayların tanığı olmak kendince kaçınılmaz gördüğü işlevlerinden biridir. (Sivaslı Karınca, Uzey Çağı, Anıtkabir, İnönüler) Bunların her biri aslında ayrı gibi görünen ama tamamlanmasını bir-biri içinde sağlıyan konulardır. Onu olaylar etkiler, bu etkileme bir esinleme olarak adlandırılırsa da akıl ya da duygu plânında kalması özünü değiştirmez. (Toprak Ana, Uzey Çağı karşıtlığı bu iki plâna örnek gösterilebilir.)

Şiirini yoğunlaştırma, istif, bir sanat olarak yapılmaz. Kullandığı sözcüklerden, anlatımından gelen bir öz biçimidir aslında. Yoğunluk deyimini kullanırken bir açıklama

Tek Başına Bir Okul: Dağlarca

Dağlarca'nın şiiri kendi içinde kabaran bir mayayı andırır. Bir şiirin içinde bütün şiir serüveninin belirsiz uçları saklıdır. Onun şiiri büyük bir mısradır. Şiir serüveni, insanın serüveninin ayrılmaz parçasıdır. İnsanın varoluşundan bu yana -yalın anlamda bir ontoloji olabilir- evren karşısında duyduğu hayret onu sürükleyip götürür. İnsan kavram olarak onu çok ilgilendirir, onun bütün evreleri karşısında çok alıngan davranır. Belki toplumculuğunu da bu açıdan değerlendirmek gerekecek. Onun toplumculuğu insana olan saygısından, hümanizmasından gelir. Öğretisel olmaktan çok, gündelik olaylara karşı bir tepki gösterir. Meydan okur, başkaldırır, hayret eder. Ondaki en esaslı tema "süreklilik"tir. Evreni değerlendirmek isteyen birinin en doğal davranışdır bu. "Ben nasıl yok olurum anlamıyorum. Dünya yok olabilir belki."

Varlıklar karşısında duyduğu hayret ve süreklilik teması aklıma çoğunlukla Mevlana ile Yunus Emre'yi getiriyor. Bu demem bir karşılaştırma mıdır, bir hatırlatma mıdır? Hayır. Genellikle büyük şairlerin değişmez niteliği olan yalınlık bu ortak ansımayı alışkanlık haline getirmiş bende.

Dağlarca şiiri, edebiyat akımları ve olayları dışında bütün olan bitene tanıklık eden bir şiir niteliği taşır. Geniş anlamda çağının, dar anlamda bütün ulusunun, hele toplumsal olayların tanığı olmak kendince kaçınılmaz gördüğü işlevlerinden biridir. (Sivaslı Karınca, Uzey Çığı, Anıtkabir, İnönüler) Bunların her biri aslında ayrı gibi görünen ama tamamlanmasını birbiri içinde sağlayan konulardır. Onu olaylar etkiler, bu etkileme bir esinleme olarak adlandırılırsa da akıl ya da duygu planında kalması özünü değiştirmez. (Toprak Ana, Uzey Çığı karşıtlığı bu iki plana örnek gösterilebilir.)

Şiirini yoğunlaştırma, istif, bir sanat olarak yapılmaz. Kullandığı sözcüklerden, anlatımından gelen bir öz biçimidir aslında. Yoğunluk deyimini kullanırken bir açıklama gerek: Yoğunluk deyimini bir Saint John Perse, bir Eliot şiirindeki bu anlamını kastederek kullandığım sanılmasın, bu yoğunluk onu eski Yunan şiirine, Latin şiirine yaklaştırır, bu anlamda da Batılıdır onun şiiri.

Dağlarca'yı inceleyerek Türk şiirinin bir yanını, bir dönemini, bir evresini, evrimini aydınlatmak olanağı sağlanabilir mi? Onu inceleyerek varılacak sonuç, bir şairi büyük şair yapan öğelerin